

י י ד י ש ן פ א ל ק " (13) (הפזור שלי). מאהלר מתרשם ומתפעל מדרישתו של ענן בספר המצות שלו להבדל מן הנכרים ומן הרשעים, ואפילו אם הם קרובים, ולהתאסף במקום אחד. המשפט המעורר את התפעלותו של מאהלר כולל גם את הדעה שכל ישראל שאיננו עושה מצות הבורא נקרא גוי¹⁴. כידוע, דעת התלמוד היא להיפך, שישאל אעפ"י שחטא ישראל הוא. בעיקר מענין הבאור ה"אוביקטיבי" של מאהלר על המוסריים של ענן בהתבוללותו לאור המסקנות האחרונות של גימורי על הנושא הזה. גימורי בא אחרי נתוח מפורט של כל החומר ההיסטורי רי על ענן ועל סיבת התבוללותו לידי מסקנה שידיעותינו האמתיות על כל הדברים האלה הן — אפס¹⁵.

ובאמת יש להשתומם על הנאיביות של ד"ר מאהלר בשאלתו, האם אי אפשר להיטוריון להיות אוביקטיבי בתאור העבר מבלי הפיסת עמוה. לד"ר מאהלר, שהוא היסטוריון מארכסיסטי, אי אפשר להאמין בהיסטוריה גראפיה אוביקטיבית כלל. לשיטתו, לכל הופעה חברתית יש רקע מעמדי. האוביקטיביות לשיטתו היא אחיות עינים בורגניות, ביוזעים או בלא יודעים. אפילו בבחירת העובדות ההיסטוריות או בהרגשתן יש גישה מעמדית, כידוע, ולכל מעמד יש אינטרפרטציה אחרת

(12) "קאראימער", 206.

(13) "לקוסי קדמוניות", ח"ב, 6—7.

(14) עיין "מזכרת עמנואל", ספר זכרון לעמנואל לעף, בודפשט, 1947, 248.

של העבר. לפנינו כאן לא רק שאלה של תאור עובדות, כי אם אינטרפרטציה של העבר. כל ספרו הוא אינטרפרטציה של הקראות לאור התפיסה המארכסיסטית שלו. הוא נגש במח"שבה תחילה לשאלת התהוות הקראים. טנדנציה אחת עוברת כחוט שני בכל ספרו והיא, שהקראים הם שהיו המהפכנים החברתיים והלאומיים בה"א הידועה של תקופת הגאונים. אפילו סופר יהודי ראדיקלי, סטאליניסט כפול שמונה כמשה כץ, שאין לחשוש אותו באפולור-גיטיקה, הכיר בזה. משה כץ כתב: "מאהלער . . . האט שטארק איבערגעבויגען דעם שטעקן אין דער אנדער זייט"¹⁶, והוא מטיל ספק במסקנותיו של מאהלר. כפי שידוע עכשיו, עוד בשנת 1938 כתב ז. קלמנוביץ, מראשי ה"יחא" בוילנה, על מחקריו של מאהלר שהם "פארטייאיש"¹⁷.

אינני, איפוא, ה"אפולוגיסט" היחידי, הרואה במחקריו של מאהלר על הקראים טנדנציה אידיאולוגית צרה.

ד"ר יהודה רוזנטאל

(15) "יידישע קולטור", יוני, 1948, 32 ואילך.

(16) "זאמלביכער", כרך ז' (1948), 469. כדאי עוד לצטט את המשפט הבא של קלמנוביץ: "מאהלער האלט עס דווקא פאר א מצוה צו האבן א וועלט־אנשוואונג. ער ווייס שוין לכתחילה, איידער ער האט אריינגעקוקט אין זיין מאטעריאל, דעם עיקר, דעם פרינציפ. וואס קאן אים ארן אז דער אדער יענער פרט שטימט גיט. די וועלט־אנשוואונג ווייס בעסער".

ההומניסטון ואיש-המצפון בספרות העברית החדשה

(לדמותו של יעקב רבינוביץ ז"ל)

העובדות ובקבוצים השונים היה מרצה על ירושלים ועל הישוב הישן... כי רודף שלום. איש המצפון וחניך הליברליזם הרוסי היה יעקב רבינוביץ.

הוא היה חניך האסכולה האודיסאית בספרותנו, ואהבתו המיוחדת לנוף הדרומי והתפעלותו מעסקני אודיסה באו לידי

יעקב רבינוביץ אהב את הסינזזה, ועוד לפני מלחמת העולם הראשונה כתב מסות על הירושה והערכין של ההשכלה העברית, על מיכה יוסף לבינונון, על דור ההשכלה שסלל את הדרך ללאומיות הרומנטית.

לא מקרה הרבה, שכירושלים עיר בירתנו הנצחית היה מרצה על זגניה, על ההתישבות

בשיחותיו היה מעין של רטט והתלהבות, אהבה לכל מה שנברא בצלם אלהים, ונכונות להקרבה עצמית. כל דבריו נבעו ממקור טהור, וגם השאגנים בפתחיתקוה הקשיבו לו קשב רב, והצעירים שבכל המושבות עשו אזנם כאפרכסת. האויגו לחרותו לגורל התפוצות וישובו. בכל נקודה היה מופיע ומרצה ברבים את השקפותיו המקוריות, ובהתחלת מלחמת העולם הראשונה, כשפרץ ביישובנו ויכוח סוער, אם להתעתמן בכדי להישאר בארץ או לעזוב את המולדת ושוב לגדוד לתפוצות הגולה, הופיע יעקב רבינוביץ וקרא באזני העוזבים: „בשם אלהי ישראל, להתעתמן ולהכות שורש בארץ האבות והבנים“.

הוא ידע לקרב צורה ישובית אחת לשניה ובהתרחקותו מייכותי סרק היה אומר: „העיקר לא הצורה כי אם התוכן. בכל צורה ישובית אפשר להכניס תוכן חדש. מוכרחים גם להחיות את הנקודות הוותיקות, המבודדות, המבודלות ולהכניס בהם מתישבים חדשים ותוכן חדש... העיקר לא הצורה — כי אם ההצלחה המשקית האנושית“. בכל פעם היה חוזר על הביטוי „חם אנושי“ — „חם אנושי זה העיקר“ — כאלו בזה ראה את כל התוכן של תנועת העבודה בישראל וההתיישבות העובדת.

עם כל קרבתו לברנר לא היה שולל קיצוני של הגולה וכעצם הגירוש מיפו בשנות כלחמת העולם הראשונה הדפיס בקובץ „הגליל“ ספור מחיי יהדות ליסא, בשם „טוחנים“, הגדוש תאורי הוי. ובקובץ „הדים“ — דרירתו שנערך על ידו ועיי אשר ברש, יבדל לחיים ארוכים — הדפיס מסה על יהודי ביהם, רשמים גלגלים מיהודי ציכית ומעיר ואם בישראל פראג.

איש המצפון היה ולכן גם לא בקש כבוד לעצמו, ועם כל הכבוד לספרות העברית ויוצריה — לא בקש כבוד לסופרים, ובמאמרו „כבוד סופרים“ („הדים“, חוברת ו', תרפ"ו), הוא כותב: „הקורא העברי העובד העברי מרכין ראש בפני א. ד. גורדון ואני כשאני לעצמי לא חובע כבוד מהמושבה הישנה, לא

ביטוי בספורו רב הכמות והאיכות: „נה קיץ“; אבל הוא לא חשש בכל זאת למזוג האכסניות הספרותיות של ורשה ואודיסה. באכסניות הספרותיות השונות היה תלמיד נאמן לדוד פרישמן ז"ל. בפילסון ובמסה הלירית מיוג את הסגנון הפרישמני במגמת חיבת ציון של אחד העם ז"ל.

עוד לפני מלחמת העולם הראשונה פרסם יעקב רבינוביץ ב„השלח“ (תרס"ז) רשמיו דרך מארץ ישראל, שעשו רושם בכנותם ובהתרחקותם מכל זיוף. עוד בשנת 1905 בא בשם חובבי ציון כמשא ומתן עם הביולוגיים החדשים שלנו ומכתבים לאלפים הריץ לצעירי ישראל בכל תפוצות הגולה. ובכמה צער ואירוניה דקה כתב לצעירי ציון: „צעירי ציון מודקנים בגולה ובני ציון בודאי לא יראו את ציון לעולם“. וכשהוא מרגיש בהתעוררות, בראשית הצעירים של העליה השנייה, הוא מבשר מעירה לעירה על ההשתרשות במולדת, על כבוש העבודה, ומוסיף: „לא תמנו לגווע, לא דעכו כל הגיצוצות, לא תמו“. ... ולגותן חפשי (כיום בנהל) יבדל לחיים ארוכים הוא מבשר לפני עלייתו: „הביולוגיים החדשים הפסיקו את פעולותיהם, התפקידים עוברים — להפועל הצעיר“.

אחרי אודיסה והשאגנות של חיבת ציון הוא מצא את האכסניה שלו ב„הפועל הצעיר“. בפיליטוניס, במסה הלירית, בחוון, בשיר ובפרוזה נתן את גיבו וחילו. אבל ביוחד התחבב על צבור הפועלים בסוליו במולדת לארכה ולרחבה ובשיחותיו הפופולאריות על ספרותנו, חיינו וישובנו.

אף סופר עברי אחד, חוץ ממשא סמילג'סקי יבדל לחיים ארוכים, לא הכיר את ישובנו, משקיננו וכל שבילי נקודותינו כמוהו, וכבר בהתחלת עבודתנו הישובית השתדל בטובה ונחת לחבב את ירושלים והישוב הישן על התיישבותנו, וכן גם בתקופה האחרונה היה מיישר את הגוונים בין הישוב האזרחי ובין ההתיישבות העובדת, בין הפרדסנות הפרטית ובין ההתיישבות בעמק על אדמת הלאום.

אחת של "הדים" הוא נוגע בשאלת הסבלות :
 "סוחבים יהודים כפופים משאות כבדים ;
 האדם שובח לישר קומתו, ומי שלא ראה
 אדם נופל תחת משאו — נופל ממש — לא
 ראה עלבון מימיו". יעקב רבינוביץ מתאר
 את סבל אחינו התימנים ודורש מהסתדרות
 העובדים לבוא לעזרתם, והוא מסיים : "יעשה
 גא המעט, וכי לא בדרך קמעא קמעא כעלות
 השחר גאולתם של ישראל ואדם?"

בספרו האחרון "הנער עם אופנים",
 שנדפס בקובץ סופרי ארץ ישראל "מעט
 מהרבה", גזכר יעקב רבינוביץ שבימי
 המאורעות הרפ"ט השאירו ילד תימני עם
 אופנים לשמור בפניה אחת. בצורה אמנותית
 הוא מתאר את העוברים ושבים, את הויכוחים
 שבין אנשי ז'בוטינסקי ובין "הנער העובד",
 אבל — מדגיש הסופר — את הילד התימני
 שכחו, שכחו לגמרי... הנער ירד מהאופנים,
 עמד מרותק למדרכה, רגז ובקש להחליפו
 והיה כולו זיעה ורעב...

יעקב רבינוביץ היה סופר בעל מצפון ולב,
 אוהב ישראל, בעל תכונות הומניות, שמעטים
 כמותו בדורנו.

ש. שפירא

מאנשי כסף ונכסים כבדים שאינם קוראי...
 אני לא נדחק לדלת סגורה ולא מתפרץ לדלת
 פתוחה". ובעדינות מיוחדת הוא מסביר
 לסופרים שאין צורך "בהתאחדות סופרים",
 כי סופרים אינם כשאר בני אגודה מקצועית
 ואינם תמיד קרובים ברוח אחד לשני, והוא
 מסיים : "אני מחפש לי קרובים ברוח בין
 אנשי עמל ועבודה, אבל מה לי ולכבוד
 סופרים... הלואי והיינו קודם מגיעים
 לכבוד אדם".

בספרו הגדול "נודדי עמשי השומר",
 שהופיע בשני חלקים, הוא מתרומם לידי
 מדרגה חשובה של שלמות ריאלית, וחן
 המולדת הקמה לתחיה שפוף על כל דף ודף
 של הספר.

זכיתי להיות במחיצתו לפני מלחמת העולם
 השנייה בתפוצות ישראל בפולניה. בסערה
 ובהתרגשות עבר את כל משקי ההכשרה של
 "החלוץ", ומי שלא ראה את יעקב רבינוביץ
 עומד בבית הכנסת של עירו חלקוביסק
 ומדבר בהתרגשות, כצעיר, על ציון וחלוציה
 — לא ראה בעל מזג טוב מימיו.

מתוך יחסו האנושי לכל חלקי ישובנו, שם
 המשורר את לבו לסבל התימנים, ובחבורת

ציונים ביבליוגרפיים

מצוקות השאול שסבלו אחינו ברורות האחר
 רונים. ידעו גא חניכינו הצעירים, מה גדול
 היה המחיר ששלמנו בעד גאולתנו ומה יקרה
 לנו הגאולה שעלתה לנו במחיר גדול כל
 כך — — —

בספר נאספו ועובדו דברים משל משה
 פראגר, אביגדור המאירי, א. יערי, משה
 סמילנסקי, יהודה יערי, שמואל דיין, אליעזר
 שמאלי, ש. שלום, גרשון שופמן, אנדה פיג
 קרפלד, יהודה קרני, ברוך הרמנוביץ, ש.
 קאצ'רגינסקי, מיכאל רכבי, משה מוססונו,
 ס. חאן-פאססן, מרים סירקין, יואל פלגי,
 חיים ארלוזורוב, רות גרובר, יעקב טשרנוביץ,
 שמשון מלצר, אליהו מייטוס, יצחק שנברג,

"בזמן הזה", מעובד בידי חברי מורים של
 גרין-קולני בפילדלפיה — עזריאל איזנר
 ברג, פינחס וזכטר, זאב חומסקי, שמואל
 פיסליק, השער צויר עלי ידי יצחק
 סנקובסקי. שני חלקים (במימוגרף).

ב"פתח-דבר" נאמר :

"מטרה בפולה הציבו לפנינו מסדרי הספר
 הזה : א. להמציא לתלמידינו חומר ספרותי
 קל ומגרה את תאבונן הקריאה, ולהרגילם
 בקריאה עצמאית. ב. לגולל לפני חניכינו
 את פרשת, חבלי משיח' וחדות הגאולה של
 דור אחרון לשעבוד וראשון לגאולה. —
 מחובתנו היא להכניס את תלמידינו לפני
 ולפנים של מגילת הלבטים, העינויים וכל